

Recenze

Sidonia Horňanová – Igor Kišš (eds.): **Ordinácia žien za farárky v cirkvi**, Žilina: Žilinská univerzita, 2008, 276 stran, ISBN 978-80-8070-934-1

Úvod¹

Kniha *Ordinácia žien za farárky v cirkvi* (Žilinská univerzita, 2008) je výsledkem konference z roku 2007, která proběhla na Slovensku a na níž se k tématu ženské ordinace měla možnost vyjádřit řada teologů, historiků i praktikujících farářů a farářek. Zejména ti, kteří měli pocit, že při rozhodování o ordinaci žen chyběla dostatečná diskuse, v ní nacházejí důležitý prostor. Editoři Sidonia Horňanová a Igor Kišš shromáždili 276 stran příspěvků, které odrážejí široké spektrum pohledů. Od těch zdrženlivých až po ty jednoznačně podporující ordinaci. K zásadním přínosům knihy patří to, že dává prostor různým názorům.

Z předmluvy i úvodu je patrné, že téma ordinace žen v Evangelické církvi augsburského vyznání na Slovensku má dlouhou a komplikovanou historii. První studentka teologie se na vysokou školu zapsala už v roce 1921, ale cesta k uznání a plnému zapojení žen do duchovní služby byla ještě dlouho otevřená. Významným mezníkem se stal rok 1951, kdy byla v ECAV na Slovensku vůbec poprvé ordinována žena, sestra Darina Bancíková. Od té doby se diskuse kolem ženské ordinace postupně rozšiřovala a dostávala větší prostor jako v odborné teologické debatě, tak i ve společnosti.

Sympóziu, jehož výsledkem je tato kniha, se věnovalo nejen historickému vývoji a teologickým argumentům, ale i praktickým otázkám služby žen, farářek a kaplanek, v současnosti. Cílem bylo systematicky zkoumat, jak je ordinace žen obhajována z hlediska teologického, psychologického i sociálního, a nabídnout čtenářům různorodé podněty pro uvažování o této zásadní otázce.

Obsah a struktura

Kniha je rozdělena do pěti částí.

První blok shromažďuje teologické argumenty. Bednář ve své kapitole shrnuje hlavní námitky proti ordinaci žen, vycházející z katolické deklarace *Inter*

1 Tato práce byla podpořena programem Univerzitní výzkumná centra UK č. UNCE/24/SSH/019.

insigniores, a doplňuje je o argumenty proti ordinaci z luterské, pravoslavné i evangelické církve (s. 11–20). Batka předkládá teologické argumenty pro i proti ordinaci žen a oba postoje systematicky zpracovává podle stejných tematických okruhů. Historického, praktického, argumentů vyplývajících z přirozenosti ženy a z teologicko-hermeneutického pohledu (s. 21–31). Ábel interpretuje příběh z Markova evangelia o prázdném hrobě jako důkaz rovnocenného postavení mužů a žen v hlásání evangelia a označuje jej jako argument pro ordinaci žen (s. 32–39). Filo vysvětluje, že novozákonní pohled na kněžství otevírá prostor i pro ženy. Na příkladech biblických postav vyzdvihuje jejich přínos v obětavosti, pokoře a lásce v následování Krista (s. 40–43). Kišš ukazuje, že Pavlova omezení žen při bohoslužbě vyplývají z dobového kulturního kontextu. Podtrhuje, že dnešní humanizované pojetí přirozeného zákona staví na rovnosti mužů a žen a vytváří prostor pro jejich ordinaci v církvi (s. 44–49).

V druhém bloku Grešo popisuje cestu, která vyústila v rozhodnutí synodu roku 1958 umožnit svěcení žen. Připomíná, že i když mezi odpůrci byli významní teologové, jejich postoje je třeba hodnotit kriticky (s. 53–63). Horínková rozebírá vývoj a výročí ordinace žen v Rakousku a zároveň představuje vlastní zkušenosti s farářskou službou. Ukazuje, že i přes obtíže a kritiku se ženy v této službě osvědčily a staly se přínosem pro církev (s. 64–73). Pavlovič přibližuje situaci kolem ordinace žen v anglikánských a starokatolických církvích a zdůrazňuje, že jde nejen o vnitřní problém, ale i o téma spojené s jednotou církve (s. 74–79). Hinlicky se zaměřuje na ordinaci žen v Luteránské církvi v Americe, obhájí její teologické opodstatnění a opírá se o zkušenosti z praxe (s. 80–88). Bándy srovnává vývoj ordinace žen v Maďarsku a na Slovensku a poukazuje na podobnosti v cestě k jejich zrovnoprávnění. Zvýrazňuje, že rozhodnutí církve byla úzce propojena se společenskými a politickými okolnostmi doby (s. 89–93). Ševčíková představuje postoj Světového luteránského svazu k ordinaci žen a podtrhuje, že téma souvisí s jednotou církve i biblickými argumenty. Tvrdí, že SLZ podporuje debatu a vnímá ordinaci žen jakou součást svědectví o rovnosti mužů a žen (s. 94–108). Prostředník rozebírá důsledky ordinace žen pro církev a společnost. Zdůrazňuje, že tyto důsledky nejsou jen negativní, ale mohou mít i pozitivní podobu v oblasti ekumenických vztahů a života církve (s. 109–117).

Kováč ve třetí části mapuje cestu k ordinaci žen na Slovensku. Ukazuje, jak diskuse od počátku 20. století postupně vedly k ordinaci první ženy (s. 121–129). Hajský představuje zmínky o ordinaci žen ve slovenském

evangelickém tisku (s. 130–136). Veselá, Štanclová, Riečan, Otčenášová-Štrbová přinášejí ve čtyřech kapitolách osobní svědectví a životní zkušenosti prvních ordinovaných farářek v ECAV. Popisují jejich cestu ke studiu teologie, samotnou ordinaci i působení v církevní službě. Společně tak dokládají první kroky žen v duchovní službě na Slovensku (s. 137–157). Lacko shrnuje svou cestu od odmítání k postupnému smíření s ordinací žen v ECAV. Kriticky poukazuje na obtíže farářek a vidí jejich uplatnění hlavně jako kaplanek či učitelek náboženství.

Čtvrtá část se věnuje praxi na počátku 21. století. Horňanová zde analyzuje výsledky ankety mezi farářkami v ECAV na Slovensku, kde zkoumá jejich zkušenosti s přijetím do služby a postavením v církvi. Upozorňuje, že farářky se setkávají s diskriminací a přetížením, ale zároveň přinášejí do duchovní služby důraz na empatii, péči o rodiny a pastorační činnost (s. 163–177). Muráriková se zaměřuje na vliv matky na dítě raného věku a zdůrazňuje, že kvalita raného vztahu mezi matkou a dítětem zásadně ovlivňuje jeho emoční vývoj, sebepojetí i budoucí vztahy (s. 178–183). Na předchozí kapitolu navazuje Horňanová úvahou nad Církevním zákonem o mateřské dovolené. Tvrdí, že přestože sekulární legislativa i rodinná politika zdůrazňují ochranu mateřství, církevní praxe často tlačí farářky k předčasnému návratu do služby (s. 184–199). Prášilová a Naďová zkoumají službu nemocničních kaplanek a poukazují na význam duchovní péče o pacienty, jejich rodiny i zdravotnický personál. Podtrhují, že tato služba je náročná, ale zároveň přináší důležitý rozměr empatie a naděje do prostředí nemocnic (s. 200–214). Jurík se věnuje práci katechetek v církevních školách, jejich postavením a otázkou genderové nerovnosti (s. 215–220). Záviš zkoumá ženskou spiritualitou od pravěku po současnost. Vyzdvihuje, že přináší do církevní služby jedinečné kvality, jako je empatie a důraz na vztahy (s. 221–234). Benka se soustředí na otázku identity farářek a na to, jak se jejich působení odlišuje od tradičně mužského modelu duchovní služby (s. 235–240). Klátik se zabývá manželskými páry, kde oba partneři působí jako duchovní. Zdůrazňuje, že jejich vzájemná spolupráce může být velkým obohacením pro církev (s. 241–245).

Pátá část přináší pohled Kuchárka na biskupky v anglo-americké oblasti. Připomíná jejich historické kořeny, první ordinace v 80. letech 20. století a tvrdí, že ženy biskupky jsou symbolem rovnosti v církvi, i když stále narážejí na „skleněný strop“ (s. 249–253). Nembach představuje německý dokument EKD z roku 1992 o ordinaci žen a jejich působení v biskupském úřadu. Ukazuje historický i teologický vývoj a zdůrazňuje, že reformační tradice

podpořila chápání této služby jako legitimní a rovnocenné (s. 254–258). Benka analyzuje, jak se ženy postupně prosadily jako odbornice v teologii. Popisuje jejich cestu od prvních emancipačních pokusů v 19. století, přes otevření univerzitního studia ženám na začátku 20. století, až po feministickou exegezi a moderní biblické projekty (s. 259–275).

Hodnocení

Největší předností knihy je pestrost přístupů a způsob jakými autoři argumentují. Čtenář má možnost nahlédnout na téma z různých úhlů. Sama jsem při četbě vnímala, že někteří autoři svůj nesouhlas skrývají za opatrné formulace, což místy působilo poněkud nekonzistentně. Přesto oceňuji, že tyto argumenty zazněly, protože diskuse o roli žen v církvi nemůže být jednostranná.

Osobně mě zaujaly kapitoly, které přinášejí osobní svědectví farářek. Jejich hlasy přinášejí konkrétní zkušenosti, odvahu i zápas, což dodává celé knize na autenticitě. Darina Bancíková se stala první ordinovanou farářkou na Slovensku a její příběh ukazuje, jak těžce se prosazovala možnost studia a služby ženám. Její pevná víra a odhodlání překonávat překážky působí inspirativně i dnes. Podobně Zuzana Stanclová ve svých vzpomínkách otevřeně mluví o diskriminaci, s níž se setkávala, ale zároveň i o radostech, které jí přineslo přijetí ze strany některých sborů. Tyto hlasy ukazují, že ordinace žen není jen výsledkem teologických debat, ale i zápasem o každodenní lidská práva a důstojnost.

Velmi zajímavé jsou také kapitoly, které se věnují mateřství a vlivu matky na dítě raného věku. Psychologické poznatky o nezastupitelné roli matky v raném dětství, kdy je právě matka „prvním a nenahraditelným zdrojem jistoty a bezpečí pro dítě“, ² dlouhodobě kontrastovaly s církevní praxí. Podle církevního zákona č. 6/2001 byly totiž ordinované ženy nuceny vracet se do služby již po šesti měsících. Ve skutečnosti však řada farářek nastupovala do práce mnohem dříve, některé již po dvou týdnech, jiné po šesti týdnech či čtyřech měsících. Tyto příběhy, doložené ve výpovědích žen v knize, ukazují, že důvodem nebyla jejich dobrovolná volba, ale tlak okolí, a především obavy ze ztráty služebního bytu, který rodinám farářek zajišťoval základní životní stabilitu. Významnou změnu přinesla až novela z roku 2023 (církevní

2 Sidonia Horňanová – Igor Kišš (eds.), *Ordinácia žien za farárky v cirkvi*, Žilina: Žilinská univerzita, 2008, 190.

zákon č. 1/2023). Ta v § 3 stanovila, že „duchovná nesmie počas materskej dovolenky vykonávať služobné povinnosti (sobáše, pohreby, krsty apod.)“.³ Prakticky to znamená, že farárky majú nyní šest měsíců vyhrazených výhradně na péči o dítě, přičemž jim zůstává zajištěné i bezplatné užívání služebního bytu (§ 5 odst. 1–2). Novela tak poprvé garantuje skutečný odpočinek a čas na mateřství, které předchází úprava v praxi často neumožňovala.

Složitější je však situace po uplynutí mateřské dovolené a při čerpání rodičovské dovolené (až do věku tří let dítěte). Zákon totiž v § 6–7 výslovně uvádí, že v této fázi nárok na bezplatné užívání služebního bytu zaniká a další podoba bydlení se řídí individuální dohodou s církevním sborem. V praxi tak záleží na celé řadě okolností, zda je partner farárky rovněž duchovní, zda rodina žije ve sborovém bytě, či zda existují jiné možnosti bydlení. Sama kniha ukazuje, že právě tato nejistota byla a je zdrojem napětí: „Ordinovaná žena na materskej dovolenke, ktorá nie je aktívna, finančne zatažuje cirkevný zbor [...]“.⁴

Pro srovnání, v Českobratrské církvi evangelické v České republice je výslovně zajištěno, že farárky a jáhenky na mateřské či rodičovské dovolené po dobu svého povolání nepřicházejí ani o kazatelské místo ani o nájem služebního bytu, který trvá i po dobu jejich nepřítomnosti.

Současný stav v ECAV na Slovensku tedy v mnohém napravuje nejproblematičtější aspekty původního zákona, zejména zákaz služby během mateřské dovolené a garanci bydlení v této době, avšak otázka rodičovské dovolené zůstává citlivou a závislou na individuálních dohodách a vztazích uvnitř sboru.

Texty v knize týkající se nemocniční pastorace či školství připomínají, že ženy se osvědčily v oblastech, kde se kombinuje duchovní, pedagogická a psychosociální služba. Psychologická reflexe zase podněcuje k úvahám, že diskriminace nemusí být jen přímý zákaz, ale i jemná marginalizace či zpochybňování jejich práce.

Za slabinu považují skutečnost, že se v mnoha kapitolách opakují již řečené argumenty a protiargumenty z úvodní části. Zejména biblické protiargumenty se často vracejí v podobné podobě, ačkoli jejich význam byl již v odborné teologické diskusi mnohokrát zpochybněn a přehodnocen. Na druhou stranu lze ocenit, že právě tato část je situována na začátku knihy

3 Církevní zákon č. 1/2023, § 3.

4 Horňanová – Kišš (eds.), *Ordinácia žien za farárky v cirkvi*, 191.

a dále se pak soustředí na to podstatnější, totiž na samotné ženy farářky, jejich zkušenosti, službu a místo v církvi.

Reflexe a posun v čase

Při čtení jsem si často uvědomovala, jak velký posun nastal od doby, o které kniha mluví, i od doby, kdy byla napsána. To, co před sedmdesáti lety působilo jako nepředstavitelné a před dvaceti lety ještě vyžadovalo diskusi, je dnes v mnoha církvích, které dlouhodobě povolují ordinaci žen, vnímáno jako samozřejmost. Kdyby se podobná konference konala dnes, hlasy žen by pravděpodobně zaznívaly daleko sebevědoměji.

Současné ale platí, že i dnešní farářky se setkávají s předsudky a projevy diskriminace, ať už ze strany kolegů duchovních, nebo ze samotných sborů. Překážky spojené s tím, že jsou ženami, tedy nezmizely, byť jejich podoba je dnes podstatně jemnější než v minulosti. Ale v knize je ještě patrné silné patriarchální nastavení, které může souviset nejen s dobou, v níž vznikla, ale i s kulturním a společenským prostředím Slovenska, jež se v některých ohledech liší od situace v Čechách. Tento posun za posledních dvacet let je velmi znatelný. Výmluvným dokladem tohoto vývoje je také novela církevního zákona z roku 2023, která farářkám nově zaručila šest měsíců skutečné mateřské dovolené bez výkonu služby a tím odstranila výrazný zdroj napětí mezi právní úpravou a životní realitou některých farářek.

Po více než 70 letech služby žen v ECAV se zdá zbytečné znovu dokazovat jejich kompetentnost. Mnohé farářky jsou vnímány jako rovnocenné kolegyně, autority a duchovní opory svých sborů. Pro mě osobně bylo přínosné uvědomit si, že téma ordinace není jen otázkou práv, ale dotýká se hlubší identity církve, toho, zda se vidí jako společenství otevřené Božím darům bez ohledu na pohlaví.

Závěr

Ordinácia žien za farářky v cirkvi je mimořádně cenným dokumentem, který nejen shromažďuje argumenty a zkušenosti, ale zároveň otevírá nezbytnou diskusi o roli žen v církvi. Její hodnota spočívá v širí perspektiv od teologických reflexí přes historické milníky až po osobní svědectví žen, které se rozhodly vstoupit do služby navzdory překážkám. Čtenáři tak dostávají možnost nejen porozumět minulosti, ale i nahlédnout, jak se teologické a praktické otázky promítají do současné církevní praxe a jak se proměňují, například i díky novele církevního zákona z roku 2023, která ukazuje, že

i církev postupně hledá citlivější způsoby, jak sladit život farářky s mateřstvím a rodinou, když nově zaručuje šest měsíců skutečné mateřské dovolené bez výkonu služby.

Z dnešního pohledu může překvapit, kolik prostoru muselo být věnováno obhajobě něčeho, co dnes mnozí považují za samozřejmé. Právě proto je tato publikace tak důležitá, připomíná, že cesta k ordinaci žen nebyla krátká ani snadná, ale vedla přes odmítání, zápasy a nepochopení. Současně ukazuje, že ani dnes není téma zcela uzavřené, protože předsudky a diskriminační postoje se stále objevují, byť v jemnější podobě.

Význam knihy spočívá také v tom, že propojuje odborný teologický diskurz s konkrétními životními příběhy. Svědectví farářek, reflexe mateřství a ukázky z jejich služby připomínají, že ordinace žen není pouze otázkou práv nebo církevních pravidel, ale především otázkou lidské důstojnosti, spravedlnosti a využití darů, které Bůh církvi svěruje.

Proto bych tuto publikaci doporučila nejen teologům a studentům, ale i širšímu publiku, které se zajímá o postavení žen v církvi a společnosti. Je to kniha, která inspiruje k přemýšlení, a zároveň povzbuzuje, protože ukazuje, že změna je možná a že ženy, které se odvážily sloužit, se staly nedílnou a nepostradatelnou součástí církve.

Barbora Železník

DOI: 10.14712/27880796.2026.7